

MOSSÈN ANTON
NAVARRO I ELS JOCS
FLORALS
D'AGRAMUNT DE
L'ANY 1912

15

Per Joan Cornudella i Olivart

Mossèn Anton Navarro i Grangé (Vilaller, 1867 - Barcelona, 1936) : apunts per a una bio-bibliografia.

Mossèn Anton Navarro és el poeta de la Ribagorça. És un dels poetes més importants de tots els temps que ha donat el Pirineu occidental català i un dels escriptors que, juntament amb Magí Morera i Galícia, Josep Estadella i Arnó i Jaume Agelet i Garriga, van fer possible la consolidació de la represa de la tradició literària catalana en terres ponentines. No obstant això, les dades existents sobre la seva vida i obra són certament escasses. La premsa d'aquells anys es converteix en una font documental, prou fidedigna, perquè es pugui construir un perfil biogràfic de la seva intensa activitat humana i literària en terres catalanes (la franja de Ponent, el Pirineu, l'Urgell i Barcelona). Altres documents d'arxiu també hi han ajudat, així com la veu d'aquells que el van arribar a conèixer.

La seva condició de capellà li exigia una dedicació diària i l'allunyava, a contracor, dels principals centres culturals. Malgrat això, a través dels certàmens literaris (Acadèmia Bibliogràfico-Mariana, Jocs Florals de Barcelona, Lleida, Agramunt, Balaguer o Juneda) i de la col.laboració en un gran nombre de revistes i periòdics lleidatans, comarcals i barcelonins (*El Diario de Lérida, Butlletí del Centre Excursionista de Lleida, Lo Pla d'Urgell, La Falç, Vida Lleidatana, Catalunya...*) entra en contacte amb les personalitats més rellevants i reconegudes dins el món literari de l'època (a banda dels lleidatans, amb Jacint Verdaguer, Joan Alcover, Pere Barnils, Joan M. Guasch, Francesc Matheu, Joan Maragall, Carles Riba, etc.)

Mossèn Anton Navarro neix el dia 12 de setembre de 1867 a Vilaller, en una família d'orígens humils. El seu pare, Francisco Navarro Cabiró - natural de Viella- era sabater, ofici que heretaria el seu fill Tadeu. La seva mare, Joaquina Grangé Juanati - natural de Vilaller- mestressa de casa. Sis fills, tots barons, van néixer d'aquest matrimoni: Antoni, Tadeu, Agustí, Sebastià, Moisès i Marcel.lí. Els anys d'infantesa i d'adolescència els passa a les valls pirinenques: Viella, Vilaller i Viu de Llevata. El lirisme de la poesia de Navarro, en els primers reculls poètics- segons el crític Alexandre Plana¹ - "saturat de la visió continuada del paisatge del Pirineu, s'eleva, per la contemplació dels grans espais de cel, a una adoració fervent de les coses naturals, i en cadascuna hi endevina un ignorat camí de bellesa i divinitat". Un paisatge que serà humanitzat per mossèn Anton Navarro, el poeta de la Natura.

Estudia el batxillerat a Barcelona. Als vint anys decideix anar al Seminari de Lleida. Mentrestant es gradua a la Universitat Pontifícia de Tarragona i fa el primer curs de Filosofia i Lletres a Barcelona. L'any 1890 fa el soldat i entra al servei del sergent Abarca a la caserna militar de les Drassanes de Barcelona. El dia 19 de maig de 1894 és ordenat sacerdot a la Catedral de Lleida. Al llarg dels anys diferents poblacions seran la destinació temporal de la tasca pastoral de mossèn Anton Navarro: Camporrells, Sant Esteve de Llitera, Juneda, Montclar, Lleida, Mequinensa i Barcelona.

Però, de fet, la poesia fou la seva gran i més autèntica vocació. És així com, ben aviat, s'inicia en el món de la literatura com a participant als certàmens literaris a Lleida, el 1894, en el concurs poètic organitzat per l'Acadèmia Mariana i continua, a partir de 1895, en els Jocs Florals de Lleida i de Barcelona. Al mes de maig de 1901 guanya la Flor Natural en els Jocs Florals de Lleida - presidits per mossèn Cinto Verdaguer - amb el poema "En el cim".

L'any 1901 és destinat a Juneda per ocupar la plaça d'ecònom interí. Aquest trasllat de parròquia determinaria el futur de la família Navarro ja que, poc temps després, es desplacen a terres urgellenques. En els ministeris parroquials mossèn Anton Navarro deixava un bon record de la seva estada a Juneda.

L'altra cara de la moneda, però, serà Montclar. El dia 15 de juliol de 1904 pren possessió de la parròquia de Montclar - arxiprestat d'Artesa de Segre - en qualitat de capellà-rector. Tan sols la producció poètica d'aquests anys - *Pirinenques*, 1903 ; *La balada de l'hivern*, 1905; *Cançons perdudes*, 1912 i *Recitacions, proses rimades*, 1914 - i la intensíssima activitat cultural i pastoral² seran un defugiment conscient a la tasca quotidiana a la població urgellenca, veritable calvari i exili forçós. A partir de 1915³, després de cobrir una vacant de beneficiat a la parròquia de Sant Joan de Lleida, intensifica els lligams humans, polítics i culturals amb la vila de Juneda. Mossèn Anton Navarro conviu amb els junedencs. És l'ànima i propulsor de molts actes que organitza l'Associació Nacionalista local, de la qual ell és membre actiu. Entre d'altres, col.labora en la creació de la revista satírica *La Pubilla* (1916); és el primer director de l'Escola Catalana Nocturna d'aquesta entitat (1918) i forma part de la comissió que promogué la celebració dels Jocs Florals de 1919 a Juneda en què guanyà la Flor Natural Josep Carner.

L'1 d'octubre de 1919, però, deixa temporalment el món cultural junedenc per encarregar-se de la direcció d'una escola catòlica de Mequinensa. L'estiu de 1920 retorna a Juneda per passar-hi una temporada de vacances. Mossèn Anton Navarro propulsa l'acte d'homenatge que el poble junedenc brindà al dramaturg Àngel Guimerà el 29 de juliol de 1920 amb la descoberta d'una placa al seu nom i amb la representació de "Maria Rosa" al Teatre Foment. Malgrat que torna a Mequinensa per reprendre la feixuga tasca pastoral, l'estiu següent és a Juneda cercant repòs. Hi romandrà tot l'estiu. Combina la tranquil·litat dels aires urgellencs, les estones de passeig amb els familiars i amics amb altres comeses que li proposen entitats del poble i rodalies. L'octubre del mateix any obre una escola d'ensenyament elemental i superior al passeig de la Font de Juneda.

Les notícies de la seva activitat a la plana urgellenca, més enllà de les habituals en els ministeris parroquials, es tanquen a finals del mes de setembre de 1922. Al local de la Joventut Nacionalista de les Borges Blanques obre les vetllades culturals de tardor amb una conferència sobre literatura contemporània i amb una lectura de fragments del seu llibre en projecte *De l'infinit poema*. Aquest any, després d'assolir l'Englantina i la Viola als Jocs Florals de Lleida amb el pseudònim Hug de Ribagorça, guanya la Flor Natural amb "Quan les pomeres floriran" i la Viola amb "Els camins sense camí" als Jocs Florals de Barcelona on és proclamat Mestre en Gai Saber.

Després de vuit anys sense publicar cap recull poètic, el 16 de novembre de 1922, surt a la llum *De l'infinit poema* ; poesies filles de les hortes urgellenques i de les estades estiuenques al balneari de Vallfogona de Riucorb⁴, gràcies a la contemplació de la terra clivellada pel sol, amarades de boira congelada. L'activisme polític i cultural a les contrades de l'Urgell, entre altres raons, ha fet minvar la producció poètica entre els anys 1915-1923. Ha culminat, però, apropant-se decididament cap a l'estètica del Noucentisme. És un canvi en el rerafons ideològic de la seva poesia que s'ha iniciat amb el llibre *De l'infinit poema* (1922) i que es clourà amb *Roses i Estels* (1925) i *Medallons* (1927). L'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera esborra tot rastre biogràfic de mossèn Anton Navarro entre els periòdics que major informació havien aportat de la seva trajectòria personal per terres lleidatanes. És de destacar que al mes de setembre de 1923 guanya un premi extraordinari als Jocs Florals de Balaguer.

Mossèn Anton Navarro, freturós de trobar un ambient cultural més adient, l'any 1924 es desplaça a Barcelona⁵, on roman fins a la mort, i s'incorpora a la penya literària del cafè Colón, presidida per Francesc Matheu. A més, certes diferències insalvables amb el bisbat de Lleida devien accelerar el seu trasllat a Barcelona. Durant els anys d'estada a la ciutat comtal no exercí de capellà oficialment. No obstant això, ajuda en les tasques pastorals a la parròquia de Sant Josep Oriol i, a més, fa de capellà adjunt a l'església de Nostra Senyora de Pompeia (dels pares caputxins). És una època força productiva, ja que, a més de publicar la traducció de dos volums, en col.laboració de Carles Riba, de l'obra d'Ausoni a l'Editorial Catalana per a la Fundació Bernat Metge i els poemaris *Roses i Estels i Medallons*, col.labora en diverses revistes i periòdics ponentins (*L'Escut*, *Crònica Targarina*, *Segarra*, *Vida Lleidatana*, *Lleida*, *Acció*, etc) i en l'Arxiu de Tradicions Populars, projecte que fou dirigit pel seu amic Valeri Serra i Boldú. El dia 4 de maig de 1924 guanya l'Englantina i la Viola als Jocs Florals de Barcelona, celebrats - per imperatius polítics - a la Sala Capitoli de Tolosa de Llenguadoc.

Amb el darrer llibre de sonets publicat, sembla inaugurar un nou tombant poètic, de caire més formalista i artificios, però del qual no en podem saber ni la direcció ni la continuïtat. Morí a Barcelona el 26 de

Mossèn Anton Navarro i Grangé (1867-1936).
(Servei d'Audiovisuals de l'Institut d'Estudis Ilerdencs).

desembre de 1936, víctima de grups incontrolats de l'esclat revolucionari de la guerra civil. En el moment de la seva mort, Navarro ja havia donat molt possiblement l'essencial de si mateix i la millor collita artística, els seus poemes més centrals i aconseguits.

Mossèn Anton Navarro no es deixà portar mai per l'ambició dels béns terrenals. Fou un sacerdot atípic en el seu temps. Home liberal, de caràcter geniüt, sempre a prop de la quotidianitat del poble; a vegades, però, amb unes profundes contradiccions personals que reflecteix a l'obra poètica i que, de tant en tant, l'havien allunyat de la tasca purament pastoral. Al llarg dels anys esdevindria un perfecte dinamitzador cultural, un reconegut pedagog, un abrandat nacionalista, un orador eloqüent, un savi contertulí i un carismàtic conseller de diverses generacions de lleidatans.

Sens dubte deixava una de les aportacions poètiques més valuoses de les terres lleidatanes a la Renaixença Literària de Catalunya. Seria considerat un descriptiu de l'escola de Verdaguer i un psicòleg de l'escola de Maragall. La interioritat de l'ànima i el paisatge que el captivava (els Pirineus o la Plana d'Urgell) són cantats sempre a través d'una particular visió personal. L'argument més freqüent de la primera època poètica, marcadament ruralista, és la muntanya, el paisatge pirinenc, abrigats d'una majestuosa humanitat. Josep Borrell remarca que "mossèn Anton Navarro és també un arqueòleg, un historiador i un bon coneixedor del folklore de les contrades pirinenques, que tot estilitzat forma el substrat temàtic de molts dels seus poemes".⁶ En la segona època poètica - segons Xavier Macià - "evoluciona cap al sincretisme líric i cap a la depuració formal i lingüística, com a conseqüència de la influència d'autors com Maragall, Costa i Llobera, Alcover, Josep M. López-Picó o el mateix Carner, i de la col.laboració activa a *Catalunya*"⁷, revista eclèctica i ideològica que assentà les bases del Noucentisme.

Més enllà d'una poesia que es mantingué a cavall entre la Renaixença i els inicis del Noucentisme, resta el seu mestratge humà i literari per a tota una generació de poetes, entre ells, els lleidatans. Poemes, discursos eloqüents, tertúlies, comunicacions oficials... i un quadern de cançons, record, amb tota seguretat, del temps que va dedicar-se a l'ensenyament dels infants a Juneda. Un abnegat esperit dinàmic en benefici de la cultura lleidatana i, per descomptat, catalana.

Mossèn Anton Navarro i els Jocs Florals d'Agramunt.

Notes sobre els Jocs Florals.

"L'any 1859 els homes de la Renaixença reconstruïren la festa gòtica⁸ dels Jocs Florals. Milà i Fontanals, Rubió i Ors i Marià Aguiló representen en aquell moment el gran triangle de la batalla poètica. Tot i que la

Xacolata **VILADÁS** **Agramunt**

Es la xacolata mes acreditada en lo pla d' Urgell

Y les mares tan cofoyes perque la xica 'ls hi festegel!

Ay Deu meu! que patirém!

M. SANXO GARDEVILA.

Agramunt

JOCHS FLORALS

Lema general: "Turróns d' Agramunt"

Lo Consistori d' aquests Jochs florals, còmplint l' honrosa comanda que li ha feta la Comissió de Festes d' aquesta Vila se complau en convidar á tots los prosistes y poetes catalans, á que prenguin part en lo nostre Certamen dedicat á celebrar los nostres classichs turróns, per quin motiu publica lo present

CARTELL

Premis ordinaris

- I. Flor natural - A la millor poesia de tema lliure. Lo poeta qui en siga guanyador deurá nombrar á la dama de sa elecció pera «Reyna de la festa».
- II. 100 pesetas - A la millor Oda als turróns d' Agramunt.
- III. 75 pesetas - A la millor relació històrica sobre 'ls turróns d' Agramunt.
- IV. 25 pesetas - Al millor conte ó rondalla.
- V. 25 pesetas - Al millor treball escènic en un acte.

CONDICIONS

- I. Los treballs serán originals y anònims, y deurán anar acompanyats d' un sobre clòs ab lo títol y lema de la composició, y á dins lo nom y l' adreça del autor.
- II. Les composicions deurán enviar-se al Secretari del Consistori. En Joseph Vilanova y Pallerola per tot lo dia 20 d' Agost propiuent.
- III. L' acte de la Festaindrà lloch dins un dels dies de la Festa Major d' aquesta Vila que 's celebra del 15 al 17 de Setembre, publicant-se ab la deguda anticipació lo veredict y demés referent á la Festa.

IV. En lo cas, probable de robes o terna d' altres premis, s' aplicarán pel Jurat als treballs que á son criteri responguin millor al tema senyalat precedents.

Agramunt 12 de Juliol de 1912.

President, Mossen Anton Navarro - Vis-President, Joseph Comes y Sorribes - Secretari, Joseph Vilanova y Pallerola - Vocals: Joan Viladot y Puig, Joseph Muroles y Gasset, Joseph M^a. Ball y Casades.

Cervera

En la reunió celebrada darrerament en la Cambra de Comers se ultimaren tots los detalls referents á la publicació que ha d' ésser son portaveu y de la qual ja haviam parlat fa dies. Lo dit periòdic serà quinzenal y apareixerá á primers del mes entrant ab lo nom de «Nuevo Ambiente»; no parlará ni directa ni indirectament de política y la secció literaria hi serà lo més reduhida possible; aixó vol dir que 'ls propòsits son sans y la orientació pràctica y també vol dir que LO PLA D' URGELL tindrà un nou company en la noble tasca de dur á les comarques lleidatanes la consciencia de si mateixes.

—Aquest istiu la sequedat es gran; l' aygua escasseja y al voltant de les fonts públiques de les plasses, los cantis de Verdú arrenglerats ordenadament, son com uns remats humils y mansos, fins que la guspira de la revolta hi salta frísosa esgarriant les rengles y extenen l' esvalot y trencadissa. Y es que aquest istiu hem de patir la prova de la sed; d' aquíxa aixutor d' ara n' ha de brotar ufana y vigorosa la decisió inquebrantable d' acabar d' un cop ab aquest problema de l' aygua que es de vida ó mort. Ara que tot está ja á punt pera que 's resolgui, les voluntats ajustades, y seguintse ja los cal-

indumentària que vestí els Jocs es limitava a l'estètica del vuitcents, els premis concedits als poetes eren profundament gòtics: englantina d'or, violes d'or i argent i flor natural. Un criteri, per tant, completament despòtic de l'ofici de la poesia.

La restauració dels Jocs Florals deixava la porta oberta a l'honor i a la categoria social, empelts de l'essència modernista del romanticisme. És així com la festa del primer diumenge de maig es convertia en una institució flexible, d'una eficàcia enorme, que mantenint un esquelet, una nomenclatura de l'any de la picor podia - sense fer el ridícul - adaptar-se als nous temps i convertir-se en il·lustre bandera de les més altes exigències del moment. Els Jocs Florals és possible que en el seu inici fessin rebentar de riure una colla de ciutadans per consideracions anacròniques. Però, dintre els Jocs, tot estava ben calculat, que l'honor i els impendorables que prometien van acabar amansint tothom. El gran encert dels Jocs fou la idea de la Flor Natural, amb la ganga de triar la Reina, que tant podia ser la Reina d'Espanya, com la desconeguda promesa del poeta,

LO PLA D'URGELL, núm. 13. Bellpuig, 27 de Juliol de 1912.
Cartell i convocatòria dels Jocs Florals d'Agramunt.

com la mare dels seus fills, com una senyora de relleu o com la més obscura de les ciutadanes. Un altre gran encert fou la col·laboració de les autoritats locals, amb totes les conseqüències de pompa i vanitat, en l'escalfor de la festa; i això combinat amb el prestigi dels mantenidors i la magnitud de la figura política, social o literària del president. Fou tan gran l'encert dels que inventaren la fórmula, arrodonida amb la concessió dels títols de Mestre en Gai Saber, que aquella fórmula ha resistit els temps, les modes, les tendències i les escoles.

Sense els Jocs Florals, amb la seva fórmula de gran espectacle social, la producció literària fins a les generacions de la República o posteriors, en alguns casos, no s'hauria produït amb la riquesa, la continuïtat i l'eficàcia que s'ha produït. És a dir, sense l'estímul purament d'honor exercit pels Jocs sobre els poetes de les terres de parla catalana, molts d'aquests poetes no s'haurien manifestat com a tals¹⁹.

Aquesta institució, tímidament recomençada pel docte prestigi de Milà i Fontanals (amb només 38 composicions concursants l'any 1859), podia plaure el públic d'aquell temps pel seu aparador d'espectacle, pel seu origen medieval, d'exaltació tradicionalista de la simbologia romàntica, i pel seu caràcter selecte de sentit aristocràtic.

A recer d'aquestes circumstàncies, la veritable transcendència popular i social dels Jocs Florals fou d'acostar

MERCATS DEL PAÍS

Poblacions	1911		1912		1913		1914		1915		1916		1917		1918		1919	
	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.	Pop.	Ind.
Agramunt	1196	114	833	67	1133	127	1216	124	119	117	119	119	1122	130				
Artesa de Segre	146	11	823	68	133	12	112	12	109	109	109	109	109	109				
Balaguer	14	234	83	122	101	107	101	101	101	101	101	101	101	101				
Bellpuig	117	13	833	67	1133	127	1216	124	119	117	119	119	1122	130				
Borges	15	141	8	13	11	10	11	11	11	11	11	11	11	11				
Cervera	1223	123	803	7	11	120	10	11	11	11	11	11	11	11				
Lleida	1704	14	833	67	1133	127	1216	124	119	117	119	119	1122	130				
Mollerussa	1916	139	823	70	11	113	11	11	11	11	11	11	11	11				
Tàrraga	1181	113	833	67	1133	127	1216	124	119	117	119	119	1122	130				

a i de no gastar los quartos en cosas fútiles y aburridas, y lo mejor sería deixar encargada la confección del programa a una comisión mixta de todos los societas.

Fins ara se dona com a llegir que tenen contractat un enviat los joves del Centre Republicà per ballar, i un la soc. etar «La Unió» per ball i teatre.

—Tem tingat lo gust de sa'udar en aquesta redacció a nostre bon amic Don Ezequiel Boixet fill de Bellpuig i Director del important Col·legi de Sant Barthomeu de Barcelona que ab sa senyora esposa ha vingut i passar uns dies al costat de sa familia.

Sa benjingit.

La plassa de vetrinari d'ibars d'Urgell, se troba vagant. Compte amb dos centes cinquanta pessetes de titular i bona clientela. Per mes detalls, dirigirse a l'Arcaid de dit poble, ó al veterinari interí, D. Domingo Carulla Valls.

—La manca d'espai nos priva de insinjar com fora'l nostre gust un remiti, endreit al Sr. Vica de, que en sa part substancial diu aixis: «Ja fa temps que una colla de d'sarrapats, barreja d'homes, dones y quixalla, furten tot lo que se dona la gana sense que ningú'ls digui res. Un'altra colla de jovenots s'entre en molestar descaradament a les noyes.»

Agramunt

Los Jochs Florals prometen ser lo mellor número de la festa major. Veus aquí les composicions rebudes y l'Veredict.

- Núm. 1. A la per leguera; lema: Fins a resantar, turrons.—2. Diàlech poètic; l: Ell i Ella.—3. Oda; l: Que bons son.—4. Lo Perol abandonat; l: Sobre motius de «La Didà» (Fóra de curs).—5. Gloria als turrons d' Agramunt; l: De mon poble en las festas majors.—6. A una violeta; l: Violeta moradeta-violeta del poeta.—7. La Sargana; l: Ubi, bene, ibi, patria.—8. Lema: Turrons gormants.—9. Missa blanca; lema: —10. De Targa a Artesa passant per Agramunt; l: Agramunt per turrons.—11. En Nasó; l: Los estoges formiguejan en tot el mon (Madame Severine).—12. Contra enveja; l: A mes filletes.—13. Los turrons d' Agramunt; l: Paata eléctrica medicinal.—14. Els Captaire; l: —15. No s' pot ser tot; l: Amor.—16. Els turrons de Agramunt; l: Com los turrons d' Agramunt, no se'n troba más ni un.—17. l: No vaig naxer per les coses d'aquet mon.—18. l: Contrast.—19. l: Rondalla antigua.—20. La Turronayra; l: Costums de la terra.—21. Calaix de sastre; l: «Riolé, Piolé» etc.—22. Congracias; l: El a nor y la fé, cotren pareja en la societat.—23. El Segret del or; l: Oda al turó d' Agramunt.—24. Origen dels turrons d' Agramunt; l: Instanti.—25. La font de la vida; l: Transit.—26.

VEREDICTE

PREMIS ORDINARIS

1. Flor Natural.—Al n.º 48. Mar esportiu.
2. 100 pessetes.—Al n.º 23. El segret del or. Lema: Oda als turrons d' Agramunt.
3. 75 pessetes.—No s' adjudica.
4. 25 pessetes.—Al n.º 11. En Nasó. Los enigmes, etc.
5. 25 pessetes.—Al n.º 69. Dolors-follia. Lema: X.

PREMIS EXTRAORDINARIS

6. De la Excm. Diputació provincial de Lleida.—Al n.º 45. El testament d' un poble de Casanova. Lema: Entairel... Bon elaire!
7. Dels Turroners d' Agramunt.—Al número 20; La Turronayra. Lema: Costums de la terra.
8. Del Excm. Sr. Diputat d' Corts D. Juan Mila y Camps.—Al n.º 14. Els captaire; l: L' escolant sense por.—51. Rondalla vella; l: Menjar de rey, etc.—52. Petita oda a la primavera.—53. Les flors encantades.—54. El secret (traducció lliure).—55. El meu mestre.—56. A les noyes d' Agramunt.—57. Que es bó un petó; l: A ma amia.—58. Vida capvespral.—59. Lo Compte-marqués Riocas; l: Castich de Deu.—60. Rosari d' amor; l: Notes blanques.—61. A Maria de Montserrat; l: Salut infirmorum.—62. Nocturns; l: Pende la luna sul divin silenzio (G. d' Anunzio).—63. Les neus de Jaquer; l: O meo de Jane ro, etc.—64. Conte francès; l: X.—65. De la verema; l: La cullidora.—66. Del vell isriu; l: Notes.—67. Paginevoles; l: De la terra catalana.—68. Cançons d' Ivern; l: Jo les he sentides.—69. Dolors-follia; l: X.—70. Vespral; l: Amor.—71. «Al darrer tot ó no ré».—72. Impresions; l: Natura.—73. Canço de l' cura.—74. Canço d' anyorament; l: Marinencas.—75. Malhaurat; l: Espines.—76. La tira d' Agramunt; l: Paraules de convit.—77. Cant himeneal; l: O sogno, al fin raggavi, etc. (G. d' Anunzio).—78. Nielal.—79. Recort-Ma despedida; l: Concursos estimulan arte.

Agramunt 30 d' Agost de 1912.

A. Navarro Phre., President; Joseph Gomis y Sorribes, Vis-President; Joseph Vilanova y Pallarola, Secretari; J. Viladot Puig, Joseph Musoles y Gassat y Joseph M.º Ballarades, Vocals.

Balaguer

Les festes de barri de Sant Domingo y Sant Salvador s' han celebrat ab la animació y gatzara acostumada sens que s' hagi de lamentar lo més petit incident.

LO PLA D'URGELL, núm. 18. Bellpuig, 31 d'agost de 1912. Llistat dels treballs presentats i veredict del jurat.

els literats al poble. D'espectacle decoratiu passà a ser una lluita literària, plena de passió, en la qual el poble arribà a prendre-hi una part activa i associar-se a la responsabilitat crítica dels jurats i a la crida anual dels Consistoris. Fins que fou regulada l'aportació popular, els Jocs Florals de Barcelona pogueren oferir, en molts exercicis, una llarga llista de premis extraordinaris, sobre matèries d'interès polític, social, històric o filològic. Així, Prat de la Riba, Puig i Cadafalch, Pompeu Fabra, Antoni Aulèstia, Josep Coroleu i molts altres, desfilaren per la sala de Llotja o de Belles Arts com a autors de treballs extraliteraris.

La flexibilitat social de la institució permetia de reunir i adaptar al seu entorn totes les efemèrides o tots els matisos d'interès per a la vitalitat del país, i tots els estaments socials. Entre les reines de la festa - tal com ja havia estat explicat al pròleg de Josep Maria de Sagarra - trobem figures de la noblesa catalana i de l'estrangera, actrius famoses, i dames i fadrines dels més excelsos llinatges literaris. Entre els mantenidors, catalanòfils de tot el món, a més d'altres figures de terres catalanes.

Els Jocs Florals de Barcelona, doncs, són per la seva importància jeràrquica i simbòlica els jocs poètics per antonomàsia ja que historien, de fet, la continuïtat de la lírica renaixentista, al marge de la nomenclatura estricta dels seus premis. Els altres són també celebrats amb entusiasme arreu de les terres de parla catalana: els de Girona, Lleida¹⁰, Granollers¹¹ o de la Joventut Catòlica de Barcelona, així com els de poblacions més petites en tota la geografia catalana. A les terres de l'Urgell, fins a l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera, tenim constància de la celebració de diversos Jocs Florals: Les Borges Blanques (19 de maig de 1912), Balaguer (27 de maig de 1912 i 16 de setembre de 1923), Agramunt (17 de setembre de 1912), Juneda (31 d'agost de 1919), Artesa de Segre (2 d'abril de 1923) i Mollerussa (15 de maig de 1923). Els Jocs Florals, malgrat l'anacronisme ja perpetuat des del naixement, es convertien en una lliçó popular, en un instrument de cohesió lingüística, amb garantia d'eficàcia literària i d'un veritable valor social i patriòtic.

-De la gènesi de la iniciativa a l'acte literari.

A primers de juliol de 1912 es van començar els treballs preliminars per organitzar la Festa Major d'Agramunt. A més dels actes acostumats en altres edicions, es va crear - com a novetat d'aquell any - una comissió que s'encarregués de portar a bon port, per primera vegada en la història agramuntina, la celebració d'uns Jocs Florals. La iniciativa que va aprofitar el consistori va néixer de l'entusiasme de l'escriptor local Joan Viladot i Puig, amb el convenciment que havien de ser uns aplaudits jocs literaris perquè, entre altres raons, mossèn Anton Navarro havia acceptat la presidència dels Jocs Florals de la població.

La crònica del corresponal d'Agramunt al setmanari *Lo Pla d'Urgell* no deixa cap mena de dubte de com s'iniciaren els primers preparatius de la festa literària.

"S'han comensat los treballs preliminars per a organisar en aquesta vila una bona festa major. Per ara hi ha, además de la comissió oficial de festejos, comissió de tómbola y comissió o consistori de uns Jochs florals destinats a cantar, no'ls clássichs lemas de *Fé, Patria y Amor*, sino'ls clássichs y reconeguts *Turrons d'Agramunt*. S'espera que aquesta idea del conegut escriptor D. Joan Viladot, un cop desenvolupada, será un dels nombres mes originals y agradables de la nostra festa. Y que tindrà importancia ho diu ben clar l'haberse dignat acceptar la Presidencia dels Jochs Mossen Antón Navarro, inspiradissim Poeta de la nostra Terra y guanyador de la flor natural en aquells Jochs florals que tenen autoritat suprema per a consagrar poetes y escriptors, y que deurian esser unichs ab lo nom de Jochs florals; celebrantse cada any en diferents llochs de Catalunya com se feya ab las Corts Catalanas y com se fa avuy ab les Assambleas de la Unió Catalanista"¹².

Diverses gestions donarien cos a una idea amb ambiciosos pretensions que volia eixamplar-se entre tots els ambients de creació del moment. Les adhesions d'institucions, d'entitats i de personalitats havien d'assegurar, amb pas segur, el relleu que es mereixia el certamen jocflorallesc a la vila d'Agramunt. Els premis ordinaris i extraordinaris eren concedits per institucions com la Diputació de Lleida o l'Ajuntament d'Agramunt, per entitats col·laboradores com els Torroners d'Agramunt i per personalitats com el diputat a Corts, Sr. Pere Milà Camps, el rector de la parròquia, Lluís Rocafort o Josep M. de Siscar i de Castellarnau, entre d'altres.

La primera polèmica sorgí abans que la convocatòria arribés a la premsa lleidatana. El dia 19 de juliol, Domingo Lladós escrivia, al periòdic lleidatà *El Ideal*, un article intitulat "¿Quién será la Reina?", a partir del qual es creà una forta expectativa entre les damiselles per saber qui havia de ser elegida Reina de la festa. L'articulista, en l'hipotètic cas que aspirés a la Flor Natural i l'obtingués, elegiria una jove humil, violeta que brillés per la seva modèstia, la jove més laboriosa i amant de la família, la que oferís una actitud i exemple de virtut i honestat. La incertesa per saber qui ocuparia el tron reial es consumiria a mitjan mes d'agost quan, des de *El Ideal*¹³, es feia públic que el poble d'Agramunt havia secundat la idea de proclamar Reina de la festa la filla del Sr. Viladot. No obstant això, la comissió dels Jocs Florals escolliria, dies abans de la festa literària, la Srta. Paquita Esteban i Granés.

Els membres del jurat es reuniren a Agramunt el dia 12 de juliol per confeccionar el cartell de la convocatòria dels Jocs Florals. La projecció del certamen ja començava a ser una realitat. El dia 20 de juliol s'anunciava, a la premsa de Lleida i comarques¹⁴, el cartell amb les bases i els premis de la invitació literària que animava a tots els prosistes i poetes catalans a participar en l'esdeveniment literari més important de les terres urgellenques, als Jocs Florals d'Agramunt.

JOCHS FLORALS

Lema general: "Turrons d'Agramunt"

Lo Consistóri d'aquets Jochs florals, cumplint l'honrosa comanda que li ha feta la Comissió de Festejos d'aquesta Vila se complau en convidar á tots los prosistes y poetes catalans, á que prenguin part en lo nostre Certamen dedicat a celebrar los nostres classichs turróns, per quin motiu publica lo present

CARTELL

Premis ordinaris

- I. Flor natural- A la millor poesia de tema lliure. Lo poeta qu'en siga guanyador deurá nombrar á la dama de sa elecció per a "Reyna de la festa".
- II. 100 pesetas- A la millor Oda als turrans d'Agramúnt.
- III. 75 pesetas - A la millor relació històrica sobre'ls turrans d'Agramúnt.
- IV. 25 pesetas - Al millor conte ó rondalla.
- V. 25 pesetas - Al millor treball escénich en un acte.

CONDICIONS

- I. Los treballs serán originals y anonims, y deuran anar acompanyats d'un sobre clós ab lo titol y lema de la composició, y á dins lo nom y l'adresa del autor.
- II. Les composicions deurán enviarse al Secretari del Consistori, En Joseph Vilanova y Pallerola per tot lo dia 20 d'Agost propvinent.
- III. L'acte de la Festa tindrà lloch dins un dels dies de la Festa Major d'aquesta Vila que's celebra del 15 al 17 de Septiembre, publicantse ab la deguda anticipació lo veredict y demás referent á la Festa.
- IV. En lo cas probable de rebres ofrena d'altres premis, s'aplicarán pel Jurat als treballs que á son criteri responguin millor al tema senyalat pels donants.

Agramúnt, 12 de juliol de 1912.

President, Mossen Anton Navarro - Vis-President, Joseph Comes y Sorribes - Secretari, Joseph Vilanova y Pallerola - Vocals: Joan Viladot y Puig, Joseph Musoles y Gasset, Joseph M. Ball y Casades.

Pocs dies després de l'anunci oficial a la premsa, moltes composicions anaven arribant a Agramunt, recollides pel secretari del jurat Josep Vilanova. Diverses cròniques dels periòdics lleidatans¹⁵ així ho corroboraven en les seccions de comarques.

"Els poetes i semipoetes van enviant treballs, alguns dels quals seran d'una brillantesa innegable. A aquell que les positives monedes de plata no li entrin a la butxaca, no per això deixarà d'emportar-se les tradicionals "tauletes" de torrns"¹⁶.

El dia 31 d'agost es publicava, al setmanari *Lo Pla d'Urgell*, la llista de les setanta-nou composicions rebudes i el veredict del jurat. Dies després, el dia 4 de setembre, es feia públic al diari republicà *El Ideal* (núm. 3666). Mentre *El Correo Leridano* (núm. 570), el dia 5 de setembre, es feia ressò només del llistat de composicions rebudes, el diari lleidatà *El Pallaresa* (núm. 5948) publicava tan sols el veredict del jurat en l'edició del dia anterior.

L'acta oficial del jurat qualificador era firmada pel seu president mossèn Anton Navarro a Agramunt el dia 30 d'agost de 1912. No hi figurava el nom de cap dels guardonats (segons el ritual encara havia de ser estricte secret), sinó tan sols el número dels premis ordinaris i extraordinaris amb el títol del treball presentat.

JOCS FLORALS D'AGRAMUNT DE 1912

VEREDICTE

PREMIS ORDINARIS

1. Flor Natural.- Al núm. 48 : Mar enllà.
2. 100 pessetes.- Al núm. 23 : El secret de l'or.
Lema: Oda als torrns d'Agramunt.
3. 75 pessetes. - No s'adjudica.
4. 25 pessetes. - Al núm. 11 : En Nasi.
Lema: Los enigmes...
5. 25 pessetes. - Al núm. 69 : Dolor-follia.
Lema: X.

PREMIS EXTRAORDINARIS

6. De l'Excma. Diputació Provincial de Lleida..... - Al núm. 45 : El testament d'en Rafel de Casanova.
Lema: Enlaira! Ben enlaira!
7. Dels Torroners d'Agramunt. - Al núm. 20 : La torronaire.
Lema: Costums de la terra.
8. De l'Excma. Sr. Diputat a Corts Pere Milà i Camps. - Al núm. 14 : Els captaires.
9. Del Rnt. Sr. Rector de la Parròquia d'Agramunt, Lluís Rocafort. - Al núm. 64 : Conte franciscà.
10. De Josep M. de Siscar i de Castellarnau. - Al núm. 72 : Impressions.
Lema: Natura.
11. Del Magnífic Ajuntament d'Agramunt¹⁷. - Al núm. 68 : Cançons d'hivern.
Lema: Jo les he sentides.

Així es culminava tot el recorregut, pacient i arriscat alhora, del projecte cultural més anhelat de la primera dècada del segle vint a Agramunt. Diversos diaris lleidatans¹⁸ relataven la crònica dels primers Jocs Florals d'Agramunt, com a colofó artístic d'una Festa Major que s'omplí d'actes programats¹⁹, amb sentit popular, per la comissió de festes.

- Crònica de l'acte literari i altres fets posteriors.

La vila d'Agramunt celebrava el dia 17 de setembre de 1912, dins els actes de la Festa Major, uns Jocs Florals d'enaltiment sublim a la poesia, la veritable reina de la festa. El dia abans, però, la comissió dels Jocs Florals va descobrir l'aparador del "noi del Calces" al públic, cedit galantment pel seu propietari, Sr. Francisco Mitjons, en què es veien exposats - en artística combinació - tots els premis de la festa literària. A tres quarts de tres de la tarda les autoritats, el consistori jocflorallesc i els membres del jurat es van reunir a l'Ajuntament des d'on, precedits dels agutzils i acompanyats d'una banda de música, es van dirigir - en comitiva - cap al local del "Salon de varietés" que es trobava ple de gom a gom. Molt puntualment, a les tres de la tarda, començà al "Salon de varietés" del Sr. Ribera la gaia festa dels Jocs Florals, festa de bellesa i poesia, per primera vegada celebrada a la vila d'Agramunt. Tot seguit l'alcalde Sr. Josep Brufau Mullerat pronuncià les sacramentals paraules: "Comença la festa".

El corresponsal de *El País* es limità, ja que era difícil ressenyar la totalitat dels parlaments de l'acte literari en la secció comarcal, a donar al públic lector unes breus pinzellades d'allò més transcendent de la festa, sempre amb un llenguatge propi dels temps.

El llourejat poeta català, l'eminent cantor del Pirineu, l'eximi reverend Anton Navarro, obrí la festa amb un magistral discurs, de frases justes, de decisions enlairades i de conceptes exquisits.

"Y, avans que tot, sian mes primeres paraules una cordial y respetuosa salutació als fills y filles de la vella Anobis dels Ilergetas, florida al peu del Sió, que com altra filla del Cid, qu'entre el pit y'l brial portaba una mostra del blat candí de les planes de Castella, ella també, com la divina Ceres, porta en devantal ple de roselles y espigues d'or al bell mitj del Ager montium ó camp de blat, que li doná son actual nom d'Agramunt; per a la bruna cabalera de l'Urgell que fou mare augusta d'aquella trágica y llegendària Peronella qui engendrà, sent comptesa de Barcelona a Jofre'l Pilós; per a la pietosa vila que'n lo famós setge de Carlemany invocá primera'l nom de Sant Jordi, en ressó de patriótica profecia, per a que després fos lo Patró de nostra independència y'l celestial campió de nostres llibertats; per a la vella vila d'Agramunt que, de centuria en centuria, treballa, somia y resa al entorn del temple famós que la fé de sos avantpassats li bastia..."

Mossèn Anton Navarro, en un bellíssim parlament com a President dels Jocs Florals, cantà "l'origen diví de la poesia, reflexe de la faç del Creador, que al penetrar l'ánima del home, l'omplena de sant entusiasme, l'arbor a en el foch sagrat del amor intuitiu per a florir mes tart en amoroses toyes de inefable sentor..." Aquest discurs es convertiria en un "hermós enfilall de notícies històriques de la vila d'Agramunt y de elogis á Madona Poesía".

Seguidament el secretari del Consistori, el jove i intel.ligent veterinari Josep Vilanova i Pallerola, llegí la memòria del jurat, remarcant la importància del mestratge humà i literari que havia inculcat l'escriptor

J. B. AGRAMUNT.—Vista general

*Vista d'Agramunt a començaments de segle.
(Arxiu Fotogràfic Comarcal de l'Urgell. Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga).*

Joan Viladot i Puig entre els joves agramuntins.

"Jo puch respondreu-vos; fa uns cinch anys, quan lo cor del meu amic bategaba sadollat encara d'ambient universitari que de boca de D. Joan Viladot Puig vay sentir lo projecte d'una festa ben semblant a la que avuy celebrem. Sortian les paraules de sa boca am tot lo foch d'una joventut que glateix per un ideal".

El secretari obrí la plica de la poesia guanyadora de la Flor Natural. Resultà guanyador el Sr. Josep Baucells Prat de Roda de Ter (Osona) pel recull "Mar enllà". Es rebé una carta de l'escriptor que fou llegida a l'acte de la festa, en la qual excusava la seva assistència per la tràgica i recent mort de la seva esposa. Es nomenà Reina de la festa la Srta Paquita Esteban i Granés, la qual "sabé desempenyar son paper ab tanta magestat, que no semblava si no que de reina ho era de debó, com digué'l Sr. Comes". Tot seguit, "l'agraciada poncella del jardí agramuntí, qui del braç del Sr. Batlle d'Agramunt, acompanyat del Consistori i als acords de la Marxa del rei en Joan I, fou portada al setial d'honor, sent aclamada Reina de la Festa, ab l'aplaudiment de tota la concurrència".

Els altres poetes i prosistes premiats foren Remei Morlius d'Andreu de Barcelona pel seu treball "El secret de l'or", Fernan-García²⁰ d'Artesa de Segre pel seu conte "En Nasi" i Josep Boldú Condomines pel seu quadre dramàtic "Dolor-follia", en la secció dels premis ordinaris. Diversos escriptors van obtenir premis extraordinaris: Josep Burgas per "El testament d'en Rafel de Casanova", Francesc Ubach i Vinyeta pel seu romanç "La torronaire", Pere Boliart pel quadre dramàtic "Els captaires", Joan Draper per "Conte franciscà", Josep Pujadas per la col.lecció de sonets "Impressions" i Emili Serrat i Banquells per "Cançons d'hivern". Seguidament es llegí el treball intítulat "Lo perol abandonat", presentat fora de concurs amb el lema "Sobre motius de la dida", de l'escriptor i membre del jurat Joan Viladot i Puig.

El vice-president Josep Comes Sorribes pronuncià el discurs de gràcies, "treball sobri y ben cuidat, que una vegada més descobreix en son autor condicions literàries ben estimables". Acabà saludant els poetes premiats i a la Reina de la festa amb la càlida expressió "que Catalunya us ho pagui".

L'acte es clogué sense haver de lamentar cap incident ni cap mot despectiu, "donant lo poble d'Agramunt una vegada més mostra de la seva cultura y civisme". El públic que omplia la sala aplaudí els poetes guanyadors, els autors dels parlaments llegits i la Reina de la festa. "Festes així són d'aquelles que deixen a l'ambient

moral dels pobles un record de pau i de patriòtica sentor"- arrodonia el cronista de la vetllada literària.

A les nou de la nit, tingué lloc al mateix local un esplèndid "ball dels Jocs Florals", en el qual assistiren les més distingides famílies d'Agramunt.

L'única notícia que hem pogut trobar publicada a la premsa lleidatana sobre algun incident posterior a l'acte literari és una lletra desclosa²¹ de Màrius Garcia que adreçà al Sr. Josep Comes i Sorribes, vice-president dels Jocs Florals d'Agramunt, amb la intenció de desfer un petit malentès sobre el seu conte "En Nasi", premiat al certamen jocflorallesc. El fet quedà en una simple anècdota per a la història agramuntina.

"Senyor en Joseph Comes Sorribes, vis-president dels Jochs Florals d'Agramunt.

Distingit senyor de tota la meva consideració:

Tenint noticia de que'ls pares d'algúns chicots aludits en lo qüento premiat al tema IV, ab lo titol d'en Nasi als Jochs Florals celebrats a Agramunt se troban disgustats degut á una mala interpretació, indudablement, puig la meua intenció no ha sigut molestar-los, us prego feu lo favor de cambiar dits noms, per los següents: Lo Marino, Colom, Pageset y Bepo.

En fi, com que's tracta d'un qüento queda vosté autorissat per a arreglarlo de modo que ningú tingui res que dir.

Vos dona mercés anticipades y queda vostre atent amich y servidor."

Màrius Garcia.

Malgrat que s'havia especulat amb la possibilitat de publicar els treballs guanyadors dels Jocs Florals d'Agramunt en una memòria col·lectiva, sembla que aquest projecte cultural no s'arribà mai a concretar en una edició.

Els torrons: protagonistes dels Jocs Florals d'Agramunt.

La idea de canviar els clàssics lemes de fe (per a la Viola), pàtria (per a l'Englantina) i amor (per a la Flor Natural) - propis del certamen dels Jocs Florals tradicionals - per la reconeguda artesanía dels torrons d'Agramunt va ser suggerida per l'escriptor local Joan Viladot i Puig. La comissió organitzadora dels Jocs Florals d'Agramunt va assumir aquesta proposta amb la intenció de fer conèixer arreu de Catalunya i les Illes la realitat torronaire urgellenca, gràcies al conreu literari. El lema general del cartell dels Jocs Florals de 1912 va ser "torrons d'Agramunt". Molts poetes van concórrer a les seccions dedicades als torrons, amb regust popular, tal com constava al llistat de treballs enviats al secretari del jurat qualificador.

L'any 1930, a *L'Abella d'Or* - dedicat a la vila d'Agramunt- en un article d'apologia als postres agramuntins l'articulista se serveix de la poesia de mossèn Anton Navarro i de Francesc Ubach i Vinyeta²² per enaltir la insuperable qualitat d'aquesta confiteria autènticament catalana.

"Els torrons d'Agramunt són una creació de la terra, són una glòria de la nostra confiteria més autènticament catalana.

Surten d' aquella vila, de nom sonor, de bells carrers porticats, la del temple famós, la vila d'Agramunt; on la nostra gent els fabrica amb els fruits més exquisits de la terra: mel i avellana o ametlla. La mel és treta d'aquells encontorns, és una mel òptima, que brolla com humor dolcíssim d'aquelles muntanyes aspres i alteroses que formen el Montsec. L'avellana, ja no cal dir-ho: d'on voleu que sigui sinó del camp de Tarragona?

Els torrons d'Agramunt s'han popularitzat arreu de casa nostra per llur qualitat excel·lent, per llur gustositat. El torró d'Agramunt és

*Menjar d'esquirol,
menuda avellana
i mel montsecana
feta amb raigs de sol.*

Els torrons d'Agramunt són dels més purs que hi ha; no entren mixtificacions en llur elaboració i tenen l'avantatge d'ésser de producció catalana. Els bons veïns d'Agramunt els fan amb honradesa i mirament que diu molt a llur favor.

*Torrans d'Agramunt
que tenen un punt
de reial dolçor;
qui un cop n'ha tastat
en resta emmelat
dels llavis al cor.*

És així mateix. Els torrons d'Agramunt són com una bona fruita del camp, assaonada i madura al sol i al vent lliure. Tenen el gust autèntic, terral, dels bons menjars i de les bones begudes que la naturalesa dóna amb tota puresa, sense peus forçats de res. Els torrons d'Agramunt són com la molsa i els brotets de murtra i les petites atzavares que hom clava als pessebres, el que dóna més de ple la sensació de la terra beneïda nadalenca.

Quan un hom menja torrons d'Agramunt fa alguna cosa més que menjar un dolç per l'estil dels altres; s'hi troba un gust especial, una mena de gust que és alguna cosa més que un gust de llengua i paladar; hi trobeu una sabor de paisatge, de rondalla, de festa amb alegria de campanes i banderes. És ben dit allò que

*qui un cop n'ha tastat
en resta emmelat
dels llavis al cor.*

*Foto de Torrainers (any 1912)
(Arxiu revista "Sió").*

La reial dolçor dels torrons d'Agramunt no s'atura als llavis, no, que arriba al cor. Arriba al cor, com hi arriba l'esponjor nadalenca, que és dolçor corporal i espiritual alhora.

Els versos fins ara transcrits són de mossèn Antoni Navarro.

Ara en recordarem uns altres de l'Ubach i Vinyeta, que diuen:

*A Agramunt tot l'any
fan torrons les noies;
torrons d'Agramunt,
menjar de la glòria,
no hi ha res tan fi
ni dolçor més bona...
Torrons d'Agramunt,
bella fama gosen
a les Valls , al Pla,
Segarra i la Conca,
de Sort a Verdú,
de Lleida a Solsona,
no hi ha festa enlloc
ni xica ni grossa,
que a taula al dinar
no tempti la boca...*

I així com el poeta esmenta poblacions de terres lleidatanes, podria esmentar-ne també d'altres terres, afegir-hi Tarragona, Girona i Barcelona.

A Barcelona, sobretot, donada la intensitat de la seva vida industrial, han d'ésser estimats els torrons d'Agramunt, perquè amb ells rep una alenada d'aire pur del camp. No hi hauria d'haver ningú a Barcelona sense tenir al costat de les altres menges, dolços i fruits de la terra o exòtics, les típiques coques de torrons d'Agramunt. Després de tot, cal fer sempre honor a la terra pròpia".

La "petita oda a l'aor dels torrons d'Agramunt" de mossèn Anton Navarro ja havia estat publicada, en un especial sobre els torronaires agramuntins, a *La Veu de Catalunya* del dissabte 12 de novembre de 1927. L'autor de l'article aparegut a *L'Abella d'Or* prescindí d'una estrofa intermèdia que arrodonia la majestuosa humanitat de la seva poesia popular.

*Dintre del perol
bull la pasta blana,
després... diu galana
fadrina: Qui en vol?*

El poema de mossèn Anton Navarro acompanyaria, anys després, la promoció dels torrons de diverses empreses d'Agramunt, obsequi que - en alguns casos - ha pervingut fins als nostres dies. Un cop més, literatura i artesanía es tornaven a trobar en el camí del bon gust.

Bibliografia:

-BORRELL i FIGUERA, Josep. *Escriptors Contemporanis de Ponent 1859 - 1980*. La Banqueta. Quaderns de divulgació ciutadana, núm. 4. La Paeria. Lleida, 1984.

-CORNUDELLA i OLIVART, Joan. *Antologia de poetes "junedencs"*. Pagès editors - Associació Cultural Fonoll. Lleida, juliol de 1994.

-CORNUDELLA i OLIVART, Joan. "Una generació de junedencs sota el mestratge de mossèn Anton Navarro (1901-1936)". *Ilerda. Humanitats*, núm. 51. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida, 1994.

-MACIÀ i COSTA, Xavier. "Entre la Renaixença i els orígens del Noucentisme. Mossèn Antoni Navarro, vindicació". *Collegats. Anuari del Centre d'Estudis del Pallars*, núm. 2. Lleida, 1988.

-MACIÀ, Xavier i CORNUDELLA, Joan. *Pla i Muntanya. Antologia poètica de mossèn Antoni Navarro*. Garsineu edicions. Col.lecció Ex-libris, núm. 1. Tremp, desembre de 1994.

-PONS i SERRA, Lluís. *Notícia d'Agramunt. Viles i ciutats*, núm. 5. Diputació de Lleida - Ajuntament d'Agramunt. Lleida, 1990.

-SALTOR, Octavi. *Antologia dels Jocs Florals*. Tria d'Octavi Saltor i pròleg de Josep Maria de Sagarra. Biblioteca Selecta, núm. 149. Barcelona, 1954.

-SOL, Romà i TORRES, Carme. *Lleida i el fet nacional català (1878- 1911)*. Llibres a l'abast, núm. 142. Edicions 62. Barcelona, 1978.

¹*Antologia de poetes catalans moderns*. Societat Catalana d'Edicions. Barcelona, 1914.

²Mostres més rellevants d'aquesta activitat extraparroquial durant el període de 1904- 1914:

1906.- Durant el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, celebrat del 13 al 18 d'octubre a Barcelona, llegeix la comunicació "El català a-n el Ribagorça".

1908.- Fa un discurs durant la vetllada que la Lliga Regionalista de Sabadell va dedicar el dia 8 de març a mossèn Cinto Verdaguier, publicat posteriorment amb el títol de " Mossèn Jascinto Verdaguier y sa obra poètica".

1910.- Al mes de maig guanya la Flor Natural als Jocs Florals de Lleida amb "Pluja de nards".

1911.- El dia 7 de maig guanya la Flor Natural als Jocs Florals de Barcelona amb "Idil·lis lluminosos".

1912.- Actua de secretari als Jocs Florals de Balaguer, celebrats al Col·legi dels Pares Escolapis el dia 27 de maig. Mesos després, presideix els Jocs Florals d'Agramunt. Al mes de desembre presideix una sessió de poesia a la "Jove Catalunya" de Barcelona, entitat presidida per Joan M. Guasch.

1913.- Al mes de maig actua de president als Jocs Florals de Lleida i, a més a més, guanya un premi extraordinari als Jocs Florals de Barcelona amb "Sant Antoni de Gener".

³El dia 2 de febrer de 1915 és a Valls predicant en les festes de la Mare de Déu de la Candela. Entre els actes cívics, se celebra una "Vetllada de poesia" en honor seu. Al mes de maig, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana organitza el III Concurs Nacional d'Història de Catalunya a Lleida. Mossèn Anton Navarro forma part del tribunal qualificador.

⁴Un exemple és "La font del rossinyol", poesia escrita expressament per a *Crònica Targarina*, la qual aparegué el dia 16 de setembre de 1922 a la revista urgellenca i que, posteriorment, formaria part del recull *De l'infinit poema*. És inspirada en una font de Vallfogona de Riucorb, centre de descans per al poeta durant alguns estius dels anys vint.

La font del rossinyol

*A la font del rossinyol,
em plau anar-hi tot sol
en morir el dia,
tot sol pel secret camí,
car ja porto dins de mi
la companyia.
L'aigua dolça de l'amor
des dels llavis fins al cor
mon ser arbora,
i mon somni aixeca el vol
escoltant el rossinyol
que canta i plora.*

⁵Viurà al carrer Urgell, núm. 92 (xamfrà amb Diputació).

⁶Josep Borrell, *Escriptors contemporanis de Ponent 1859-1980*. Quaderns de divulgació ciutadana, núm. 4. La Banqueta. Lleida, 1984; pàg. 41.

⁷Xavier Macià, "Entre la Renaixença i els orígens del Noucentisme. Mossèn Antoni Navarro: vindicació". Revista Col·legats. Centre d'Estudis del Pallars, núm. 2 . Lleida, 1988 ; pàg. 127.

⁸El certamen literari dels Jocs Florals va ser instituit a Tolosa de Llenguadoc per la Sobregaya Companyia dels Set Trobadors l'any 1324. Concorreguts per molts catalans i després d'algunes temptatives, el 1393 el Consistori de la Gaia Ciència s'instaurà a Barcelona gràcies a les gestions de Jaume March i Lluís d'Averçó. Martí I l'Humà i Ferran I d'Antequera protegiren la festa, que se celebrà fins al segle XV i en la qual participaren amb seguretat Gilabert de Pròixida i Guillem de Masdovelles i probablement Andreu Febrer.

⁹Pròleg de Josep Maria de Sagarra dins *Antologia dels Jocs Florals*. A cura d'Octavi Saltor. Biblioteca Selecta, núm. 149. Barcelona, 1959.

¹⁰Lleida no va ser una excepció, i a la renaixença de les terres de Ponent no hi va mancar la festa dels Jocs Florals. L'any 1895, per obra de l'Associació Catalanista de Lleida i molt especialment del seu president, l'advocat Frederic Renyé i Viladot - de família agramuntina -, s'instaura a Lleida els Jocs Florals. Se celebraren sense interrupció fins al 1924 en què, per circumstàncies polítiques, intervingueren en la seva trajectòria.

¹¹El dia 3 de setembre de 1919 tingueren lloc a Granollers els Jocs Florals de «Foc Nou», organitzats per la Joventut Nacionalista. El jurat va ser format per Joan Santamaria, mossèn Àngel Garriga, Joan Llongueras, Jaume Maspons, Josep Coma, Marià Manent i Francisco Glandell, secretari. Mossèn Anton Navarro guanyà la Flor Natural amb el poema «Cançó de Maig».

¹²*Lo Pla d'Urgell*, núm. 12. Bellpuig, 20 de juliol de 1912.

¹³*El Ideal*, núm. 3651. Lleida, 17 d'agost de 1912.

¹⁴La convocatòria es publicà a *El Correo Leridano* (núm. 532), a *El Diario de Lérida* (núm. 10.290) i , una setmana després, a *Lo Pla d'Urgell* (núm. 13). Tot i que no tenim notícia d'haver-se publicat la convocatòria en cap periòdic de la resta de comarques catalanes, és possible que algun rotatiu barceloní n'hagués fet ressò, d'aquest certamen, ja que hi ha un nombre considerable de participants de la geografia oriental.

¹⁵*El País*, núm. 9835. Lleida, 29 de juliol de 1912.

De Agramunt.

Para la Fiesta Mayor.

(...) "Los Juegos Florales, cuyo consistorio ha recibido ya varias composiciones, algunas de ellas muy interesantes por cierto..."

Agramunt, 25 de juliol de 1912. El corresponsal.

¹⁶*El Ideal*, núm. 3651. Lleida, 17 d'agost de 1912.

¹⁷Segons consta a l'acta del dia 2 de setembre de 1912, l'Ajuntament d'Agramunt acordà concedir una subvenció de 250 pessetes a la Comissió dels Jocs Florals. Aquesta informació m'ha estat facilitada per l'historiador Lluís Pons i Serra.

¹⁸Els periòdics de Lleida capital: *El Ideal*, núm. 3680. 20 de setembre; *El Diario de Lérida*, núm. 10.342. 21 de setembre i *El País*, núm. 9883. 24 de setembre, i de comarques: *Lo Pla d'Urgell*, núm. 22. 28 de setembre.

¹⁹Entre altres actes, s'ha de destacar la celebració d'un Congrés Escolar ("Missió pedagògica"), l'actuació dels Xiquets de Valls i de la banda militar del Regiment de Navarra i la conferència de Pere Corominas.

²⁰Aquest conte - publicat a *Lo Pla d'Urgell* el mes de novembre de 1912 - va ser molt aplaudit pel jurat qualificador amb aquesta nota crítica: "Obra literaria que rebela en son autor condicions envejables per al conreu de les lletres". Fernán-García, pseudònim literari de Màrius Garcia Fernández (Cap de correus d'Artesa de Segre), havia guanyat un premi de prosa (conte infantil) als Jocs Florals de Balaguer, al mes de maig de 1912, amb el títol "El último vuelo".

²¹*El País*, núm. 9881. Lleida, 21 de setembre de 1912.

²²Els versos de Francesc Ubach i Vinyeta (Tiana, 1843 - Barcelona, 1913), poeta i dramaturg romàntic, gran amic d'Àngel Guimerà, havien obtingut un dels premis extraordinaris als Jocs Florals d'Agramunt, un any abans de la seva mort.